

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

236 ק"ק 999 פופט בהעלותך תש"ע סנה ה' אליון 236
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: סוד אריכות ימיו של רב

אלא החיסרון היה בכך שקרא לרב בשמו הפרטי: "אבא" והיה לו לכנותו רבינו.

ויש לפרש שבחר איסי בר היני לכנות את רב "אריכא" למעלתו, כדי להסביר מדוע זכה רב להיות "ריש סידרא דבבל".

וזאת על פי דברי הגמרא במסכת נידה (כד): אחר שמתארת הפלגת גודל גופו וגודל עינו של אבשלום, עד שאבא שאל שקע בעינו: תניא, אבא שאל אומר: קובר מתים הייתי, פעם אחת נפתחה מערה תחתי ועמדתי בגלגל עינו של מת עד חוטמי, כשחזרתי לאחורי אמרו עין של אבשלום היתה. ושמה תאמר אבא שאל ננס הוה? אבא שאל ארוך בדורו הוה ורבי טרפון מגיע לכתפו. ורבי טרפון ארוך בדורו הוה ורבי מאיר מגיע לכתפו, רבי מאיר ארוך בדורו הוה, ורבי מגיע לכתפו. רבי ארוך בדורו הוה, ורבי חייא מגיע לכתפו. ורבי חייא ארוך בדורו הוה, ורב מגיע לכתפו. רב ארוך בדורו הוה, ורב יהודה מגיע לכתפו. ורב יהודה ארוך בדורו הוה, ואדא דיילא (שמש דרבנן ואדא שמו, רש"י) מגיע לכתפו. פרשתבינא דפומבדיתא, קאי ליה לאדא דיילא עד פלגיה. ע"כ.

ופירש המהר"ל, שנמנו כאן עשרה אנשים כנגד עשר ספירות, אבשלום הראשון כנגד כתר אבא שאל חכמה רבי טרפון בינה, רבי מאיר חסד, רבי גבורה, רבי חייא תפארת, רב נצח, רב יהודה הוד, אדא דיילא יסוד, פרשתבינא מלכות.

נמצא אם כן, כי רב הוא כנגד מידת הנצח. ומידת הנצח היא מידתו של משה רבינו, ובא להסביר מדוע זכה רב להיות "ריש סידרא דבבל" כיון שארוך בדורו והוא כנגד מידת הנצח מידתו של משה רבינו - נותן התורה, ולכן זכה לראשות הישיבה.

ובענין זיקוקין דנורא שהיו יוצאים מפיו, יש להסביר על פי מה שכתב הרמח"ל בספרו דרך עץ חיים וז"ל: הנה בדקדוק גדול נמשלה לאש ובהשוואה מדוקדקת, כי כאשר תראה הגחלת שאינה מלובה, השלהבת היא בתוכה כמסה וסגורה, אשר בהפיח בה אז תתפשט ותתלהב ותצא מתרחבת והולכת, ובשלהבת היא נראים כמה מיני גוונים, מה שלא נראה בתחילה בגחלת, והכל מן הגחלת יוצא. כן התורה הזאת אשר לפנינו, כי כל מילותיה ואותיותיה כמו גחלת הן, אשר בהצית אותן כן כאשר הן, לא יראו כי אם גחלים וגם כמעט עמומות. ומי שישתדל לעסוק בה, אז תתלהב מכל אות שלהבת גדולה, ממולאה בכמה גוונים - הן הידיעות העומדות צפונות בתוך האות ההיא וכו'. ע"כ.

הגמרא בחולין (קלז): מביאה: כי סליק איסי בר היני (כשעלה איסי בר היני לארץ ישראל) אשכחיה לרבי יוחנן דקא מתני ליה לבריה רחלים, אמר ליה: אתנייה רחלות! אמר ליה: כדכתיב (וישלה ל"ב, ט"ו) "רחלים מאתים", אמר ליה: לשון תורה לעצמה לשון חכמים לעצמן; אמר ליה: מאן ריש סדרא בבבל? אמר ליה: אבא אריכא, אמר ליה: אבא אריכא קרית ליה? דכירנא כד הוה יתיבנא אחר י"ז שורן אחוריה דרב קמיה דרבי, ונפקי זיקוקין דנור מפומיה דרב לפומיה דרבי, ומפומיה דרבי לפומיה דרב, ולית אנא ידע מה הן אמרין, ואת אבא אריכא קרית ליה!

ויש להבין על מה היתה קפידתו של רבי יוחנן באמירתו של איסי בר היני "אבא אריכא", ובפשטות נראה שהקפיד עליו על כך שקראו "ארוך", שכן מוצאים במספר מקומות שהארוך הוא שוטה, כך כתב היעב"ץ בהגהותיו למסכת סוכה (לב): "כל ארוך שוטה". ומקורם של דברים הם בספר מעשה טוביה, שכתב מדוע אנשים קצרים רובן פקחים וגיבורים ואבירי לב, לפי שהעשנים והכח שבגוף קצר מוכנים יותר. משא"כ בגדולי קומה, שמתפזרים ומשתבשים, והניינו דאמרי אינשי: כל ארוך שוטה.

אולם מאידך מצינו כי "אריכא" אינו חסרון, שהרי הנביא משבח את שאל המלך (שמואל א', ט', ב') "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" [ועי' בספה"ק מאור ושמש (הפטרות שבת שובה) שמבאר את דברי הגמרא בשבת (צב). שאין השכינה שורה אלא על חכם גבור עשיר ובעל קומה. ולכאורה מה יוסיף תת כח להשראת השכינה כשהוא בעל קומה? אלא ככל שהכלי גדול יותר - יכנס יותר בתוכו, ומפני זה היה מן הצורך שיהיה הנביא בעל קומה, כדי שיהיה הכלי יותר גדול, שיכנס בו יותר פנימיות וקדושה. ובענין "כל ארוך שוטה", אכן בספר מטבע שטבעו חכמים (ח"ג) מביא בשם מור וקציעה ליעב"ץ שאימרה זו של "ארוך שוטה" נאמרה רק על "אריכא שמיטא סניא".

וביאורו, מצינו בבכורות (מה): כאשר מונים את המומים של הכהנים הפסולים לעבודה בבית המקדש, שנינו שהקפח פסול. ומבארת הגמרא, תני רב זביד מהו קפח - גבוה. ומקשה הגמרא, הרי תני רב אבהו, מניין שהקב"ה משתבח בבעלי קומה, שנאמר (עמוס ב', ט') "ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו". אמר רב פפא: באריכא שמיטה סניא. ופירש רש"י: דארוך הוא ודק שאינו עבה לפי אורכו, ולפי שדק הוא אינו יכול לסבול קומתו ונכפף ונראה כמו שחוליותיו שמוטות. ע"כ.]

ב. סיבת אויכות ימיו של רב:

מובא בספר כנפי יונה (ח"ג סוף סימן ס"ב) ש"רב" הוא רבי אבא הנזכר בזוה"ק וחי ארבע מאות שנה [וכתב הרמ"ע מפאנו בסוף ספר יונת אלים כתב, שמה שמצינו בכמה מקומות בש"ס (כגון סוכה ז. בבא מציעא צז.) "שתיק רב", משום שהיה לו תשובה על פי הסוד שהרי היה מתלמידי רשב"י ונמנע מלגלותה. ובספר שבת של מי (עמ"ס שבת דף פא.) מביא רמז לזה רב ר"ת ר' ב' פעמים היינו ד' מאות].

וכתב החיד"א בספרו פתח עינים (ברכות טז:) דרב לאחר תפילתו היה מוסיף תפילה פרטית על עצמו: יהי רצון שתיתן לנו חיים ארוכים וכו', והועילה לו תפילתו וזכה לאריכות ימים.

ונראה לתת טעם נוסף, על פי מה שכתב הרמב"ם (הלכות דעות פ"ב ה"ד): "לעולם ירבה אדם בשתיקה ולא ידבר אלא או בדבר חכמה או בדברים שצריך להם לחיי גופו, אמרו על רב תלמיד רבנו הקדוש, שלא שח שיחה בטלה כל ימיו". ע"כ. וכתב הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב ז"ע בספרו דרך פקודיך (מצוה ל"ת ל"ד חלק הדיבור ג', בשם קבלנו מרבתינו) כי סך הדיבורים של אדם קצוב מיום היוולדו כמה ידבר במשך כל ימי חייו, וכאשר יסיים לדבר את סך הדיבורים הקצוב לו אז בא זמנו להסתלק מן העולם, וזהו שנאמר (שיר השירים ה', ו') "נפשי יצאה בדבור". כלומר שהנפש של האדם יוצאת קימעה קימעה עם כל דיבור ודיבור שמוציא מפיו במהלך חייו עד שגומרת לצאת כולה בבוא יומו. ע"כ.

לפי זה רב שלא דיבר שיחה בטילה כל ימיו זכה לחיות ארבע מאות שנה.

פרשת בהעלותך:

מובא בספר אמרי פנחס (קאריץ אות ק"ד): ... זה שמעתי כבר, ולא שמעתי בדיוק, שאמר בשם ר' שמואל ווארחיווקער בסגנון זה: בכל פרשת בהעלותך מתעורר אור מאיר או מתגלה אור הגנוז, ושהראה ר' שמואל בזוהר, בכל מאמר שעל פרשת בהעלותך שבכל אחד מרומזי אור הגנוז, והוא נ"י אמר שאינו זוכר כלום. ע"כ.

וכידוע הרה"ק רמ"מ מלעלוב ז"ע התמיד במשך ארבעים שנה רצוף לעלות למירון בשבת זו, ואף כשהיה המצה הביטחוני קשה, וכן כשהיה חולה ומרותק למיטתו המשיך במנהג זה במסירות נפש.

כשהראו לרבי את דברי הזוה"ק באידרא רבא, המקשר את החוט המשולש בין קדושת פרשת בהעלותך והתנא האלקי הרשב"י, וכמו"כ הראוהו לדברי הרה"ק ר"פ מקאריץ במדרש פנחס, האומר שבכל שבת פרשת בהעלותך מתעורר אור מאיר או מתגלה אור הגנוז, שהראה רשב"י בזוהר, הגיב על כך רבינו ואמר: כשעשיתי זאת לא ידעתי את כל העניינים האלה, אך כאשר יהודי עושה מעשה באמת, מוצאים לזה אח"כ מקור (משה איש האלקים פל"ז).

ב. כתב בספה"ק תורת אמת (לובלין פרשת בהעלותך): השבת הזו המקור והשורש של הרפואה, כי נזכר בסדרה זו תפילת משה רבינו ע"ה על מרים: "אל נא רפא נא לה". והנה לא מצינו בכל התורה שמה רבינו יתפלל על איזה פרט נפש, רק עבור כל הכלל ישראל, זולת בכאן שהתפלל על מרים, אמנם גם בכאן הועילה תפילתו על כל הכלל ישראל לדורי דורות, כידוע שנקרא עבור זה ירעיא מהימנא' כרועה נאמן שמשגיח בעין חמלתו על כל פרט, והיינו כידוע שהבאר היה בזכות מרים, והיינו השורש והקור של הכלל וכאשר התפלל משה רבינו ע"ה על המקור שיתרפא, ממילא הועילה תפילתו על הכלל כולו, להיות נפתח מזה מקור הרפואה, וכדאיתא במדרשים על מי שטבל ונזדמן לפניו של מרים מדי נתרפא, והיות מפניש הוא מקור הרפואה של העולם. ע"כ.

ג. האדמו"ר ר' מרדכי מלכוביץ זצ"ל היה נוהג כשהלך לטבול במקוה ערש"ק פרשת בהעלותך, היו מזמרים אחריו בכלי זמר, ואמר הטעם: משום דכתיב בפרשה זו "כי ה' דיבר טוב על ישראל" (ומפרש שם שטוב היינו אור הגנוז).

ט"ו סיון:

יום ההילולא של יהודה בן יעקב אבינו, וכתב בעמודי השמים והובא בספר מועד לכל חי, כי הוא יום המסוגל להתעוררות הגאולה לומר פסוקי "ברכת יעקב" אבינו ליהודה (ויחי מ"ט, ח' – י"ב).

נמצא, כי לכל יהודי ויהודי יש בקרבו גחלים עוממות, ועל ידי לימוד התורה הוא מבעירם ומלבה עד שפורצת האש מהם. ומשום כך ה"אור זרוע" (מובא בספה"ק פרי צדיק פרשת בשלח אות ה'), פירש את הביטוי "עם הארץ" מלשון גחלים עוממות, שאין בהם אור תורה. היינו, שאינם מלבים את הגחלים הנמצאים בתוך נשמתם.

כמו כן מצינו שבעבודת יום הכיפורים נקרא הכהן גדול בשם "אישי" – "אישי כהן גדול", ומסביר הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע בספרו פרי צדיק (מאמרים לערב יוה"כ פ), שהוא מלשון אש, נשמתא בלא גופא כלל, כי הקב"ה בכבודו ובעצמו נכנס ויוצא עמו כדאי' בירושלמי ובמדרש.

ועל פי דבריו הרי מעלה זו מצינו גם אצל לומדי התורה, שכן הגמרא ביומא (עא.) דורשת על הפסוק "אליכם אישים אקרא" – אלו תלמידי חכמים. כלומר, שגם התלמידי חכמים, כיון שהם לומדים תורה, והתורה היא אש, כמו שנאמר "הלוא כה דברי כאש נאם ה'", מלבים ומבעירים את הגחלת הטמונה בנשמתם, עד שהם נעשים חפצא של אש. וכך אומרת הגמרא בסוף מסכת חגיגה (ז.) "תלמידי חכמים אין אור של גיהנום שולטת בהם, קל וחומר מסלמנדרא". סלמנדרא היא מין חיה שנוצרת מאש שדולקת שבע שנים ללא הפסקה, ולכן האש לא שולטת בה. ואם בה האש לא שולטת, קל וחומר שאינה שולטת בתלמידי חכמים שיושבים ושוקדים על תלמודם, שכל גופם אש של תורה, שנאמר: "הלא כל דברי כאש נאם ה'".

נמצא כי התורה אש היא, ולכן הרב אחר שזכה אשר כולו תבערת אש עד שפורצת החוצה, אזי כשמלמד את תלמידיו, ניצוצי אש יוצאים מפיו אל התלמיד, ומבעירים את הגחלים העוממות שבקרבו.

וזהו שאמרו חז"ל (חגיגה טו: מועד קטן יז.): מהו שכתוב: "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא" (מלאכי ב', ז)? אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו. ע"כ. והיינו, רק רב אשר זכה להיות תבערת אש כמלאך, אשר עליהם נאמר (תהילים ק"ד, ד) "משרתיו אש לוהט", אזי ניצוצי אש יוצאים מפיו לתוך תלמידיו, ולכן יבקשו תורה "מפיהו" דייקא, מאותם ניצוצי אש היוצאים מפיו.

וזהו ששינינו במסכת סוכה (כח.): שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו, ושלשים מהן ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון, עשרים בינונים: גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי. וכו'. אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה - כל עוף שפורח עליו מיד נשרף.

והריטב"א (שם) הביא את קושיית הירושלמי: שאלו בירושלמי, התלמיד כך הרב מהו? והשיבו, שהתלמיד תוך ד' אמות ברם הרב אפילו חוץ לד' אמות. ע"כ. ולדרכינו ביאורו, ד' אמות משמשות מקומו של אדם, והיינו, יונתן בן עוזיאל שעדיין האש שבקרבו לא היתה עבור האחרים ולא פרצה החוצה לכן היא הצטמצמה בארבע אמות, לא כן אצל הלל הזקן אשר כבר נתעלה להיות רב וללמד תלמידים, הרי שהאש שבקרבו פרצה והשפיעה גם לאחרים ולכן שרף אף מחוץ לד' אמותיו.

בזה יתבארו דברי האריז"ל בשער הגלגולים (הקדמה י') וז"ל: אבל ענין הרב עם התלמיד, כבר נתבאר אצלנו לקמן, כי הרב נותן רוחא גו תלמידיה, ע"ד האב לבנו, אלא שהוא חבור יותר נמרץ, כי לעולם ועד נשאר ההוא רוחא עם התלמיד קיים לעולם לא יפרדו, בסוד ותדבק נפש דוד ביהונתן. וזהו טעם יתרון כבוד הרב מכבוד האב. עכ"ל.

ולדרכינו יש לפרש זאת, כי הרב כשמלמד את תלמידיו, האש שבוערת בקרבו פורצת החוצה דרך פיו ונכנסת לקרבו של התלמיד ובעורת בו ללא הפסקה, והיא אותו "רוחא" של הרב המסייעת לו בעבודת ה'.